

DIALOGISUUSTAI DOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ?

TAPANI KOKKONEN

ITÄ-SUOMEN YLIOPISTO

SOSIAALIPEDAGOGIIKAN PÄIVÄT 21.4.2016 TURKU

DIALOGISUUSTAI DOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ?

- Mitä on dialogisuus?
 - vuoropuhelua?
 - kiistelyä? Schleiermacher 1822: nautinnollinen jutustelu–
ylipuhuminen–kiista
 - muita ulottuvuuksia, kuin puhe?
 - dialogisuuden eettiset perusteet?
 - mitä muuta vuorovaikutusta on, kuin dialogi?
-

DIALOGISUUSTAIIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ?

- Yhteiskuntatieteellisiä lähestymiskulmia
 - Jürgen Habermas (1929) sosiologi ja filosofi.
 - Tiedonintressiteoria ja kommunikatiivisen toiminnan teoria.
 - Tietoisuusfilosofinen lähestymiskulma (intressit)
 - Kriittinen yhteiskuntateoria (elämismaailma ja systeemi)
 - Kieliteoria (kommunikatiivinen toiminta ja universaalipragmatiikka)

DIALOGISUUSTAIIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ?

- Martin Buber (1878–1965) filosofi
 - Juutalainen uskonto, hasidismi.
 - filosofia, taide- ja kirjallisuushistoria, filologia, kansantaloustiede ja psykiatria
 - uskonnot, kansantarut
 - *yksilön asema maailmassa, suhde maailmaan, suhde toisiin ihmisiin

DIALOGISUUSTAIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? HABERMAS:

- Perusolettamuksia todellisuudesta ja yksilön suhteesta todellisuuteen
 - millainen on maailma? Tiedonintressien mukaan jakautunut todellisuus.
 - millainen on ihminen? Jakautunut jakautuneen todellisuuden laadullisuuksien mukaan.
 - **tekninen tiedonintressi**. Materiaalinen uusintaminen, instrumentaalinen toiminta, objektiivisuus.
 - **praktinen tiedonintressi**. Sosiaalisen yhteisön uusintaminen, kommunikatiivinen toiminta, historiallis hermeneuttinen lähestymistapa.
 - **kriittis-emansipatorinen tiedonintressi**. Liittyy herruuteen ja hallintaan; ohjaavatko muut intressit yksilöä luonnontapahtumien kaltaisesti, vai kasvaako ja kehittyykö yksilö itse?

DIALOGISUUSTAIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? HABERMAS:

- Kommunikatiivisen toiminnan teoria: todellisuus jakautunut kolmeen lohkoon:
 - Ulkoinen luonto, objektiivinen, suhtautumistapa objektivoiva
 - Yhteiskunta, sosiaalinen, suhtautumistapa normikonformistinen
 - Sisäinen luonto, subjektiivinen, suhtautumistapa ekspressiivinen
- Todellisuus ja yksilöt jakautuneet samalla tavalla, fokus on siirtynyt uudessa teoriassa kommunikaatioon.

DIALOGISUUSTAIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? HABERMAS:

- Vuorovaikutuksen vaikuttavia elementtejä:
 - tietoisuus jakautuneesta todellisuudesta ja yksilöllisistä suhtautumistavoista
 - yhteiskunta ja sen materiaallinen uusintaminen edellyttävät pitkälti rationalisoitunutta teknistä suhtautumista. Yhteiskunta muodostaa *systeemin*.
 - sosiaalinen uusintaminen tapahtuu kommunikatiivisessa toiminnassa ja muodostaa yksilöille elämissä maailman, joka on kulttuurisesti ja kielellisesti järjestynyt.
 - systeemin malli pyrkii kolonialisemaan vuorovaikutukseen vallaten

DIALOGISUUSTAIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? HABERMAS:

- Kuinka optimaalinen vuorovaikutus tapahtuu?
 - Yksilöt tunnistavat desentraloituneen maailman ja osien käyppysperusteet
 - Puheen osa-alueet, totuus, oikeutus ja totuudellisuus ovat oikein
 - Kommunikatiivinen rationaalisuus ja konsensushakuisuus ohjaavat dialogia
 - Lauseiden rationaalinen voima muodostaa pakottoman konsensuksen

DIALOGISUUSTAIIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? HABERMAS:

- Dialogin rapauttajat:
 - todellisuuden osa-alueet sekoittuvat ja vääriä käypyyssperiaatteita sovelletaan
 - strateginen toiminta ohjaa vuorovaikutusta
 - häiriintynyt kommunikaatio; valtasuhteet, epärehellisyys tai muu epätasapaino
 - rationaalisuusvaje millä tahansa ulottuvuudella

DIALOGISUUSTAIIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? BUBER:

- Perusolettamuksia todellisuudesta ja yksilön suhteesta todellisuuteen
 - millainen on maailma? Maailma on kaksitahoinen kaksitahaisen kommunikaation mukaisesti.
 - millainen on ihminen? Ihmisen Minä on jakautunut kaksitahaisen kommunikaation mukaan
- Se-todellisuus.** Materiaalinen uusintaminen, instrumentaalinen toiminta, objektiivisuus, kieli
- Sinä-todellisuus.** Yhteyden todellisuus, tietoisuus ilman kokemista ja objektivointia, kielellön
- Elämä toteutuu Minä-Sinä ja Minä-Se suhteen aaltoilussa, elämän hengityksessä.
- Yhteyden todellisuus on "ajattelua ilman sisältöä"

DIALOGISUUSTAIIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? BUBER:

- Ontologisia ja epistemologisia päättelyjä:

- Se–todellisuuteen kuuluu objektivoitu, sanoilla rajattu kieli ja ajattelu

Se–todellisuus näyttäytyy objektiivisesti hahmotetun maailman kielellisesti järjestyneenä mentaalisenä kuvajaisena. Näin ollen se on yksilön tietoisuuden objekti, yksinkertaistettu malli kaoottisesta reaalista todellisuudesta. Tämän mallin varassa yksilö pyrkii hallitsemaan elämänsä.

- Yksilölliset Se–todellisuudet muotoutuvat vuorovaikutuksessa ja saavat vaikutteita toisiltaan.

- Se–todellisuus pyrkii esiintymään reaalisenä todellisuutena, vain Sinä–yhteys voi suhteellistaa rajoittuneen Se–todellisuuden vallan.

DIALOGISUUSTAIIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? BUBER:

- Ontologisia ja epistemologisia päättelyjä:

- Minä–Sinä–suhde tapahtuu ihmisten välissä, kumpikin joutuu lähtemään Minä–Se–suhteen sisäisistä mentaalisista rakennelmista kohti toista Minää. Yhteys tapahtuu välissä, hengessä. Yhteys on ajaton, paikaton ja jakamaton tietoisuus, ei kokemus.

- ”Hän ei ole Hän, jota rajoittaa toinen Hän, merkityssä tilan ja ajan maailmanverkon kohdassa; eikä hän ole koostuma, koettava, kuvailtava, vältä kimppu nimettyjä ominaisuuksia. Vaan naapurittomana ja lisäämättömänä hän on Sinä ja täyttää taivaanpiirin. Ei niin, etteikö olisi mitään muuta kuin hän; mutta kaikki muu elää *hänen* valossaan.”(Buber 1995, 30, 31.)

- Epistemologisesti yhteys on kielellisestä tietoisuudesta poikkeavaa.

DIALOGISUUSTAIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? BUBER:

- Vuorovaikutuksen vaikuttavia elementtejä:
 - tietoisuus jakautuneesta kommunikaatiosta ja poikkeavista suhtautumistavoista
 - yhteiskunta ja sen materiaallinen uusintaminen edellyttävät pitkälti rationalisoitunutta teknistä suhtautumista. Se–todellisuus on välttämätön.
 - Persoonallinen Minä kasvaa yhteyden todellisuudessa ja yhteisö saavuttaa samoin parhaimman toimintakykynsä yhteyden avulla. Kaikkien yhteyksien keskus–solmu on Ikuinen Sinä.
 - Se–todellisuus pyrkii valloittamaan yhteyden tilan tarjoamalla korvikkeita yhteyden kaipuun peittämiseksi.

DIALOGISUUSTAIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? BUBER:

- Kuinka optimaalinen vuorovaikutus tapahtuu?
 - Yksilöt tunnistavat jakautuneen kommunikaation ja tietoisuuksien erilaisuuden
 - Yksilöt haluavat avautua yhteydelle ja tunnustavat toisen Sinuna, toisena Minuna
 - Yhteys tapahtuu ”armosta”, ei yrityksestä. Syttyy ja sammuu yllättäen ja pyytämättä. Silti sen ennakkoehtojen täyttäminen mahdollistaa sen ja täyttämättömyys sulkee sen mahdollisuuden.
 - Yhteydenkyky ja persoonallinen Minä kasvavat yhteydenkokemusten myötä

DIALOGISUUSTAIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ? BUBER:

- Dialogin rapauttajat:
 - Se–todellisuus kietoo ”välttämättömyyteensä”, tunteet tai instituutiot ohjaavat
 - halu käyttää ja kokea, hallita ja määrätä (ohjaavana orientaationa)
 - valtasuhteet, epärehellisyys tai muu epätasapaino
 - samaistuminen Minä–Se–todellisuuteen, minäkeskeiseksi kasvaminen
 - (–rationalisoituminen ainoana orientaationa)

DIALOGISUUSTAIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ?

- Habermas ja Buber yhteisen dialogisuuskentän hahmottajina.
- Yhteistä:
 - strateginen ja välineellinen toiminta pyrkivät rapauttamaan dialogista vuorovaikutusta ja valtaamaan konsensushakuiselta dialogilta tilan. Mikäli valtaus onnistuu, seuraa inhimillinen katastrofi.
 - dialogissa osapuolten tulee pyrkiä tasavertaiseen asemaan, jota valtasuhteet tai dialogin ulkopuoliset häiriöt eivät vaikuta yhteisymmärryksen saavuttamiseen.
 - Buberin aito dialogi yhteydessä ja Habermasin kommunikatiivinen toiminta, ovat yksilön minuuden kehittymiselle oleellisen tärkeitä. Samoin yhteisö kehittyy vain näiden toimintojen kautta tarkoituksenmukaiseksi ja vastustuskykyiseksi välineelliselle todellisuudelle.

DIALOGISUUSTAIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ?

- Habermas ja Buber yhteisen dialogisuuskentän hahmottajina.
- Eroja:
 - Ontologisesti ja epistemologisesti todellisuus ja tieto ovat teorioissa poikkeavia
 - Habermasin vuorovaikutus on rationaalinen kielellinen ilmiö, Buberilla aito dialogi on kielen ja rationaalisen ajattelun ulkopuolinen tila ja tietoisuus.

DIALOGISUUSTAIDOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ?

- Siitä huolimatta yksi synteesi dialogisuuden kokonaiskentän hahmottamiseksi:
 - Aito dialogi: Buberin kuvaama sanaton yhteys, Minä–Sinä yksilöiden välissä.
 - Yhteyden elävöittävä dialogi: Buberin mukaan yhteys hiipuessaan Se–todellisuuteen elävöittää vuorovaikutusta, yhteyden tietoisuus ja informaatio mahdollistavat tarkoituksenmukaisemman toiminnan Se–todellisuudessa.
 - Kommunikatiivinen dialogi: Habermasin rationaalinen kolmen todellisuuden ja tietoisuuden lajin mukainen dialogi, jossa voidaan saavuttaa pakoton konsensus ja jonka varassa yksilön minuus ja yhteisön rationaalinen kehitys etenevät.
 - Tavanomainen dialogi: Buberin Se–todellisuuden ja Habermasin kommunikatiivisen toiminnan arkisempi vuoropuhelun taso, joka täyttää tasapuolisuuden ehdot ilman Yhteyden elävöitystä tai kaikkien ideaalisen puhetilanteen ehtojen täyttää toteutumista.
 - Välineellinen dialogi: Vuoropuhelu, jossa strategiset tavoitteet ja hierarkkisuus on läsnä, mutta joka aktuaalisena tilanteena antaa osapuolille vuoropuhelun mukaisen tilan.
 - Antidialogisuus puolestaan jo lähtökohtaisesti estää tai rajoittaa toisen osapuolen mahdollisuutta esittää kantaansa.

DIALOGISUUSTAITOT – ELÄMÄN SUUNTAVIIVOJEN MÄÄRITTÄJÄ?

- Onko dialogisuus taito, jota voi harjaannuttaa tai opettaa?
 - dialogisuuden tasot ovat pääpiirteittäin hahmotettavissa
 - ennakkoehdot ja esteet ovat hahmotettu
 - dialogisuuden merkitys identiteetin ja yhteisön kasville ja hyvinvoinnille esitetty
 - strategisen toiminnan dialogisuutta uhkaava voima on määritetty
- Dialogisuutta voidaan vahvistaa tai heikentää teoreettikkojen esityksen perusteella. Dialogisuutta kehittämällä yksilön identiteetti, toimintakyky ja yhteisöön sitoutuminen vahvistuvat.

LÄHTEITÄ

- Atterton, Peter & Matthew Calarco & Maurice Friedman 2004. Levinas & Buber Dialogue & Difference. Pittsburgh: Duquesne University Press
- Buber, Martin 1967. Autobiographical fragments. Teoksessa Schilpp, Paul Arthur & Maurice Friedman. The philosophy of Martin Buber. Illinois: The Library of Living Philosophers Inc.
- Buber, Martin 1995. Minä ja Sinä. Suom. Pietilä, Jukka. Alkuperäisteos 1923. Juva: WSOY.
- Buber, Martin 2002. Between Man and Man. London: Routledge classics. Alkuperäisteos 1947. Verkkoersio: <http://web.b.ebscohost.com/ehost/detail/detail?sid=4d505441-86a5-47df>
- Friedman, Maurice 2003 Teoksessa Kramer, Kenneth Paul. Martin Buber's I and Thou, Practising living dialogue. New Jersey: Paulist press, ix-xi.
- Habermas, Jürgen 1961 (alkuperäisteos). The German Idealism of the Jewish Philosophers. Teoksessa Essays on reason, god and moder.pdf. Sähköinen versio: <http://www.conspirac>
- Habermas, Jürgen 1972. Knowledge and human intrests. London: Heinemann Educational books LTD.
- Habermas, Jürgen 1976. Tieto ja Intressi. Teoksessa: Tuomela, Patoluoto (toim.) Yhteiskuntatieteiden filosofiset perusteet, osa 1. Helsinki: Gaudeamus. 123-141.
- Habermas, Jürgen 1979. Communication and the evolution of society. Boston: Beacon press.
- Habermas, Jürgen 1984a. The theory of communicative action. Volume 1. Reason and the rationalization of society. Boston: Beacon Press.
- Habermas, Jürgen 1984b. The theory of communicative action. Volume 2. Lifeworld and system: A critique of functionalist reason. Boston: Beacon Press.
- Habermas, Jürgen 1986. Moderni-keskenäinen projekti. Teoksessa Kotkavirta & Sironen Moderni / postmoderni – lähtökohtia keskusteluun. Helsinki: Tutkijaliitto, 118–141.
- Habermas, Jürgen 1994. Järki ja kommunikaatio. Tekstejä 1981-1989. Tampere: Oy Libri Academici Ab/Gaudeamus-kirja.
- Habermas, Jürgen 2004. Julkisuuden rakennemuutos. Tutkimus yhdestä kansalaisyhteiskunnan kategoriasta. suom. Veikko Pietilä. Alkuperäisteos 1962, uudistettu painos 1990. Tampere: Gaudeamus.
- Kangas, Risto 1987. Jürgen Habermasin kommunikatiivisen toiminnan teoria. Helsinki: Tutkijaliiton julkaisusarja 45.
- Kramer, Kenneth Paul 2003. Martin Buber's I and Thou, Practising living dialogue. New Jersey: Paulist press.
- Morrow, Raymond A. & Torres, Carlos Alberto 2002. Reading Freire and Habermas, critical pedagogy and transformative social change. New York: Teachers College. Columbia University.
- Oram, Matan 2012. Dialogue and Communicative Action – Buber's Philosophy of Dialogue and Habermas's Communicative Rationality. Naharaim 6 (2): 269–285.
- Pietilä 1995. Martin Buber – ääri viivoja. Teoksessa Buber, Martin. Minä ja Sinä. Juva: WSOY. 7-21.
- Pikkariainen, Eetu 2011. Teoria ja Kasvatustiede. Teoksessa Holma, Katariina & Kaisa Mälikki (toim.) Tutkimusmatkalla. Teoria, metodologia ja filosofia kasvatustutkimuksessa. Helsinki: Gaudeamus.
- Schilpp, Paul Arthur & Maurice Friedman 1967. The philosophy of Martin Buber. Illinois: The Library of Living Philosophers Inc.(volume XII).
- Väri, Veli-Matti 1997. Hyvä kasvatustiede –kasvatustiede. Tampere: Tampere University Press

KIITOS MIELENKIINNOSTA!